

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

JOURNAL OF
FACULTY OF THEOLOGY
ISTANBUL UNIVERSITY

Sayı/Number: 30

Yıl/Year: 2014

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ (İÜİFD)

**İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Adına Sahibi / Owner on Behalf of Faculty
of Theology of Istanbul University**
Prof. Dr. Murteza BEDİR (Dekan/Dean)

Editör / Editor
Prof. Dr. Ömer Mahir ALPER

**Yazı İşleri Sorumlusu /
Legal Representative**
Prof. Dr. Hidayet AYDAR

Editör Yardımcıları / Co-Editors
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI
Yrd. Doç. Dr. Mustakim ARICI

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Ömer Mahir ALPER
Prof. Dr. Hidayet AYDAR
Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK
Prof. Dr. Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ
Doç. Dr. Ramazan YILDIRIM
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI
Yrd. Doç. Dr. Mustakim ARICI

Son Okuma / Redaction

Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK
Arş. Gör. Mustafa ÖZAÇAÇ

Kapak ve İç Tasarım / Graphical Design
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI

Danışma Kurulu / Advisory Board

Abdurrahman ACAR (Prof.Dr.), Rahim ACAR (Prof.Dr.), Alparslan AÇIKGENÇ (Prof.Dr.), Muhsin AKBAŞ (Prof.Dr.), Yasin AKTAY (Prof.Dr.), Mehmet AKKUŞ (Prof.Dr.), Halis ALBAYRAK (Prof.Dr.), Recep ALPYAÇIL (Doç.Dr.), Ramazan ALTINTAŞ (Prof.Dr.), Abdüsselam ARI (Doç.Dr.), Ali ARSLAN (Prof.Dr.), Zeki ARSLANTÜRK (Prof.Dr.), Nevzat AŞIK (Prof.Dr.), Muhammed ABAY (Yrd.Doç.Dr.), Mahmut AY (Yrd.Doç.Dr.), İrfan AYCAN (Prof.Dr.), Hidayet AYDAR (Prof. Dr.), İbrahim Hakkı AYDIN (Prof.Dr.), Ömer AYDIN (Prof.Dr.), Yaşar AYDINLI (Prof.Dr.), Osman AYDINLI (Prof.Dr.), Fahmettin BAŞAR (Prof.Dr.), Vahdetin BAŞCI (Prof.Dr.), İrfan BAŞKURT (Doç.Dr.), Kemal BATAK (Doç.Dr.), Abdülaziz BAYINDIR (Prof.Dr.), Mehmet BAYRAKADAR (Prof.Dr.), Bayraktar BAYRAKLI (Prof.Dr.), M.Faruk BAYRAKTAR (Prof. Dr.), Mürteza BEDİR (Prof.Dr.), Ramazan BİÇER (Prof.Dr.), Nahide BOZKURT (Prof.Dr.), Ömer BOZKURT (Yrd.Doç. Dr.), H.İbrahim BULUT (Doç.Dr.), Mehmet BÜYÜKDERE (Prof.Dr.), Yılmaz CAN (Prof.Dr.), Hasan CİRİT (Doç.Dr.), Yaşar ÇALIŞKAN (Prof.Dr.), İlyas ÇELEBİ (Prof.Dr.), Mehmet ÇELİK (Prof.Dr.), Yakup ÇİÇEK (Prof.Dr.), Mehmet DALKILIÇ (Prof.Dr.), Muhsin DEMİRCİ (Prof.Dr.), Kürşat DEMİRCİ (Doç.Dr.), İsmail DEMİREZEN (Doç.Dr.), Abdülkadir DONUK (Prof.Dr.), Recai DOĞAN (Prof.Dr.), İbrahim Kafi DÖNMEZ (Prof.Dr.), Ali DURUSOY (Prof.Dr.), Yaşar DÜZENLİ (Prof.Dr.), Feridun M.EMEÇEN (Prof.Dr.), İzzet ER (Prof.Dr.), Ali ERBAŞ (Prof.Dr.), Hüsamettin ERDEM (Prof.Dr.), Mustafa ERDEM (Prof.Dr.), Ayşe Zişan FURAT (Doç.Dr.), Necmettin GÖKKİR (Doç.Dr.), Bilal GÖKKİR (Doç. Dr.), Musa Kazım GÜLÇÜR (Yrd.Doç.Dr.), Zekeriya GÜLER (Prof.Dr.), Sıtkı GÜLLE (Prof.Dr.), Hacı Mehmet GÜNAY (Prof.Dr.), Osman GÜNER (Prof.Dr.), Nasrullah HACİMÜFTÜOĞLU (Prof.Dr.), Abdurrahman HAÇKALI (Prof.Dr.), Ömer Faruk HARMAN (Prof.Dr.), Hüseyin HANSU (Doç.Dr.), Dursun HAZER (Prof.Dr.), Hayati HÖKELEKLİ (Prof. Dr.), Davut HUT (Dr.), M.Zeki İŞCAN (Doç.Dr.), Abdullah KAHRAMAN (Prof.Dr.), İsmail KARA (Prof.Dr.), Mustafa KARA (Prof.Dr.), N.Ünal KARASLAN (Prof.Dr.), Faruk KARACA (Prof.Dr.), Ahmet KAVAS (Prof.Dr.), Mahmut KAYA (Prof.Dr.), Fahri KAYADİBİ (Prof.Dr.), Ziya KAZICI (Prof.Dr.), Bilal KEMİKLİ (Prof.Dr.), İmaduddin Khalil (Prof. Dr.), A.Saim KILAVUZ (Prof.Dr.), Recep KILIÇ (Prof.Dr.), Sadık KILIÇ (Prof.Dr.), Celal KIRCA (Prof.Dr.), Abdullah KIZILCIK (Doç.Dr.), Ferhat KOCA (Prof.Dr.), Hasan KURT (Prof.Dr.), Saffet KÖSE (Prof.Dr.), Yaşar Abit KOÇAK (Prof. Dr.), Mustafa KÖYLÜ (Prof.Dr.), Zekeriya KURŞUN (Prof.Dr.), İlhan KUTLUER (Prof.Dr.), Bekir KUZUDİŞLİ (Doç. Dr.), Talip KÜÇÜKCAN (Prof.Dr.), Muhittin MACİT (Doç.Dr.), Yurdagül MEHMETOĞLU (Prof.Dr.), Ahmet Yaşar OCAK (Prof.Dr.), Hakan OLGUN (Doç.Dr.), Mesut OKUMUŞ (Prof.Dr.), Reşat ÖNGÖREN (Prof.Dr.), Hakkı ÖNKAL (Prof.Dr.), Abdülkerim ÖZAYDIN (Prof.Dr.), Tahsin ÖZCAN (Prof.Dr.), Abdurrahman ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Metin ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Mehmet ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Mehmet ÖZKARCI (Prof.Dr.), Mevlüt ÖZLER (Prof.Dr.), Hanefi PALABIYIK (Prof.Dr.), Hüseyin PEKER (Prof.Dr.), Selahattin POLAT (Prof.Dr.), Mehmet Saffet SARIKAYA (Prof.Dr.), Hüseyin SARIOĞLU (Prof.Dr.), A.Nedim SERİNSU (Prof.Dr.), Burhanettin TATAR (Prof.Dr.), Mustafa TAHRALI (Prof. Dr.), Mustafa TEKİN (Doç.Dr.), Nihat TEMEL (Prof.Dr.), Mustafa Zeki TERZİ (Prof.Dr.), Nuri TINAZ (Doç.Dr.), Kasım TURHAN (Prof.Dr.), Süleyman TULÜCÜ (Prof.Dr.), Talip TÜRCAN (Prof.Dr.), Osman TÜNER (Prof.Dr.), Mustafa USTA (Prof.Dr.), Mazlum UYAR (Prof.Dr.), Yavuz ÜNAL (Prof.Dr.), İsmail Safa ÜSTÜN (Prof.Dr.), İsmail YAKIT (Prof.Dr.), Ahmet YAMAN (Prof.Dr.), Cafer Sadık YARAN (Prof.Dr.), Metin YAŞA (Doç.Dr.), Davut YAYLALI (Prof.Dr.), Nesimi YAZICI (Prof.Dr.), Hüseyin YAZICI (Prof.Dr.), Adem YERİNDE (Doç.Dr.), Yavuz YILDIRIM (Yrd.Doç.Dr.), Ali YILMAZ (Prof.Dr.), İsmail YİĞİT (Prof.Dr.), A.İhsan YİTİK (Prof.Dr.), Metin YURDAGÜR (Prof.Dr.), Ahmet YÜCEL (Prof.Dr.),

Yönetim Yeri / Administration Place

İskenderpaşa Mahallesi, Horhor Caddesi, Kavalalı Sokak, No:1 A-Blok 34080 Fatih / İstanbul.
Tel: (212) 532 60 20, Faks: (212) 532 62 07, e-posta: ilhdergi@istanbul.edu.tr

İÜİFD yılda iki sayı olarak yayımlanan ulusal hakemli bir dergidir.

İÜİFD'de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayımlanan yazıların bütün yayım hakları İÜİFD'ye ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınmaz.

ULUSLARARASI OSMANLI İLİM, DÜŞÜNCE VE SANAT DÜNYASINDA BALKANLAR SEMPOZYUMU

(Trakya Üniversitesi, Edirne, 7-9 Mayıs 2014)

Nurullah Koltaş*

Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Başbakanlık Tanıtma Fonu, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı (İSAV) ve İstanbul Üniversitesi İslâm Araştırmaları Merkezi'nin katkılarıyla 7 - 9 Mayıs 2014 tarihleri arasında tertip edilen "Uluslararası Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar Sempozyumu" isimli sempozyum, Trakya Üniversitesi Balkan Kongre Merkezi'nde gerçekleştirildi. Sempozyumun gayesi, Edirne'nin coğrafi, ticarî ve ilmî bakımlardan Balkanlarla Anadolu arasında tabii bir köprü işlevi gördüğünü göz önünde bulundurup, geleceğe yönelik bilimsel ve kültürel irtibatları yeniden tesis etmektir.

Sempozyum 7 Mayıs 2014 Çarşamba Günü saat 9:30'da Yrd. Doç. Dr. Abbas Jahjai yönetimindeki "Nağmeler" musiki topluluğunun icra ettiği konserle başladı. İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin Sarioğlu tarafından yapılan selamlama konuşmasının ardından açılış oturumuna geçildi. Açılış oturumunun yöneticiliğini Prof. Dr. Salih Tuğ yaptı. İlk konuşmacı olan İslâmî İlimler Araştırma Vakfı (İSAV) Başkanı Prof. Dr. Ali Özek, vakıfla alakalı genel bir tanıtımın ardından araştırmacı ilim adamlarının yetiştirilmesine vurguda bulundu. İkinci konuşmacı Gümölcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif, son otuz yılda Batı Trakya'da yaşananları dile getirdi. Üçüncü konuşmacı olan İskeçe'nin seçilmiş müftüsü Ahmet Mete de Batı Trakya'da yaşanan sıkıntılara rağmen Osmanlı kimliğinin unutulmadığına vurgu yaptı. Ahmet Mete'nin ardından kürsüye gelen Hırvatistan Başmüftüsü Aziz Hasanoviç, Balkanları anlamının Osmanlı'yı anlamaktan geçtiğini dile getirdi. Ayrıca Hırvatistan'daki Osmanlı

---

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

eserlerini ihya etmeye çalıştıklarını söyleyen Hasanoviç, gelecek sene bunların bir envanterini çıkaracaklarını ifade etti. Daha sonra kürsüye gelen Trakya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yener Yörük, Balkanlar'daki serüvenin ilk mimarları olan manevî önderleri anarak Balkanlarda Osmanlının ideale yakın bir nizam oluşturduğunu, yeri geldiğinde Balkanları canları pahasına savunduklarını dile getirdi. Bize düşen görev, ecdadımızın kültürünü insanlığa tanıtmaktır diyen Prof. Dr. Yener Yörük, Üniversite olarak bundan sonra da bu sahada çok sayıda nitelikli çalışma gerçekleştirmeye azamî gayret göstereceklerini ifade etti. Açılış Oturumu'nun son konuşmacısı, İslâm İşbirliği Teşkilâtı eski genel sekreteri Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, "Osmanlı Öncesi Medrese Geleneğinin Ortaya Çıkışı: Analistik Bir Yaklaşım" başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Fethedilen diyarlardaki medreselerin önemini istatistiklerle ortaya koyan İhsanoğlu, fetihlerle medreselerin kuruluşu arasındaki paralellığe dikkat çekti.

7 Mayıs 2014 Çarşamba günü Prof. Dr. Mahmut Kaya başkanlığında birinci oturum gerçekleştirildi. İlk konuşmacı Prof. Dr. Numan Aruç, Balkanlarda Osmanlı düşüncesi ve kültürünün özümşenen ve dolayısıyla yerli hâle gelip aktarılan bir kültür hâline geldiğini, dolayısıyla Avrupa kültürü gibi Balkanlardaki Türk-İslam kültürünün otantik olduğunu dile getirdi. Daha sonra söz alan Prof. Dr. Hamza Keleş ve Gulbanu Koshenova, Muslihiddin b. Abdulgani'nin (Müezzin Hoca) Balkanların çeşitli bölgelerinde yaptırmış olduğu cami, mektep, han gibi vakıf eserlerini tanıtır mevcut durumları hakkında bilgilendirmede bulundular. Prof. Dr. Lyubomir Mikov, Bulgaristan'ın Osman Pazarı (Omurtag) Bölgesi'nde yer alan camilerdeki tezyinât ve ve hüsn-i hât örneklerine dair bir sunum gerçekleştirdi. Oturumun son bölümünde Prof. Dr. Mesut İdriz ve Prof. Dr. Amir Pašić, "Kâbe'ye Bakan Köprüler: Balkanlar'da eşsiz Bir Osmanlı Mimarisi" başlıklı bir sunum gerçekleştirdiler. Mesut İdriz, sunumunda Osmanlı topraklarında inşa edilen köprülerin bilinmeyen bir özelliğine değindi. Zira, bu köprülerin orta kısmında yer alan mihraplar, köprülerin ta'zim adına Kâbe'ye bakacak biçimde inşa edildiklerini ortaya koymaları bakımından büyük önem taşımaktadır.

Prof. Dr. İrfan Morina başkanlığında gerçekleşen ikinci oturumda söz alan Prof. Dr. Kadir Özköse, Balkanlar genelinde tekkelerin varlığını örneklerle ortaya koydu. Rumeli yakasının “*dest-i takvâ*” ile alındığını ve tasavvufî akımlarla *i'lâ-yı Kelimetullah* şuurunun tahakkuk ettirildiğini ifade etti. Doç. Dr. Selami Şimşek, Balkanlarda önemli bir kültür merkezi olan Filibe ve civarındaki tasavvufî oluşumlardan ve bu oluşumların mimarı birçok sûfiden ve şairden bahsetti. Daha sonra söz alan Yrd. Doç. Dr. Nurullah Koltaş, bu bölgede yaşayan Bogomillerin Balkanlarda İslam'ın yayılışını kolaylaştırdığını, bölgedeki fetihlerin demir kılıçlardan çok tahta kılıçlarla, yani Sarı Saltuk gibi manevî önderlerin hummalı çalışmalarıyla hız kazandığını ifade etti. Oturumun sonunda söz alan Eyüp Salih ise Makedonya genelinde Halvetiliğin etkisi, el-Hacc Mehmet Pir Hayati Efendi Rumî'nin ve âsitânesinin geçmişi konulu bir sunum gerçekleştirdi.

Üçüncü oturumda, Prof. Dr. Fadıl Hoca Osmanlı'nın Balkanlarda ayrılışından II. Dünya Savaşı'na kadarki süreçte Makedonya ve civarında takip edilen dinî eğitim ve müfredatın yanı sıra yaşanan sıkıntıları örneklerle ortaya koymaya çalıştı. Doç. Dr. Erdinç Ahatlı, 1927-1931 yılları arasında Bulgaristan'ın Şumnu bölgesinde yayınlanmış olan İntibah Gazetesi ile bu gazetede yayınlamış olan hadis yorumlarının toplumun ahlâken ihya edilmesi gayretlerinden söz etti. Daha sonra sözü alan Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Bekir Şahin, Anadolu'daki Balkan kökenli âlimlere ait elyazmalarından örnekler verdi. Doç. Dr. Orlin Sabev ise Osmanlı Dönem'inde Bulgaristan'da kurulu olan vakıf kütüphanelerinin önemi ve işlevine dair bir sunum gerçekleştirdi. Oturumun sonunda söz alan Chousein Bostantzi de Balkanlar genelinde medreselerin fetihle birlikte kurulduğunu, 1913 Atina Anlaşmasına kadar varlıklarını Osmanlı denetiminde yürüttüklerini, sonrasında ise Batı Trakya'daki Müslüman azınlığın eğitim konusunda sıkıntılar çektiğini dile getirdi.

8 Mayıs 2014 Perşembe günü gerçekleştirilen dördüncü oturum, Trakya Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Süleyman Pişkin başkanlığında gerçekleştirildi. Prof. Dr. Abdalaziz Mohamed Awadallah, 19. Yüzyılda çeşitli Osmanlı vilayetlerinde valilik görevinde bulunan Giritli Sırrı Paşa'nın (1844-1895)

kaleme aldığı bir çok eser yanında *Tabakat ve Adab-ı Müfessirin* adlı bir eserinin bulunduğu ve söz konusu esere yeterince önem verilmediğini ifade etti. Doç. Dr. Süleyman Baki, Osmanlı'nın son devrinde yaşamış olan Manastırlı İsmail Hakkı Efendi'nin devlet adamlığının yanı sıra kelâm, tefsir ve fıkıh alanında eserler kaleme aldığını ve Ayasofya Camii'nde de vaazlar vermiş olduğunu ifade etti. Daha sonra söz alan Dr. Sefer Hasanov, Şumnu'da eğitim alan ve Edirne'de talim, te'lif ve irşad faaliyetlerinde bulunan Yusuf bin Muhammed eş-Şumnî ve 1845 yılında kaleme almış olduğu *el-İmân fi cem'i-l-Kur'an* adlı Kur'an'ın yazıya geçirilmesini ve toplanıp çoğaltılmasını ele alan risalesini tanıttı. Oturumun sonunda Prof. Dr. Adil Yavuz, köklü bir aileye mensup olup Fatih tarafından Edirne Dârulhadîsi'nde görevlendirilen Sinan Paşa'nın kişiliğine ve tasavvufî duygular taşıyan önemli eseri *Tazarru'nâme*'deki hadislerle dair bir sunum yaptı.

Beşinci oturum, Prof. Dr. Bayram Dalkılıç yönetiminde gerçekleştirildi. Prof. M. Zeki İbrahimgil ve Arş. Gör. Funda Naldan, 1913 yılında Balkanlardaki Osmanlı hakimiyetinin sona erişinin ardından bölgedeki Osmanlı yapılarının tahrip edildiği, kalanların ise restorasyona muhtaç olduğunu dile getirdiler. Ayrıca bu bölgelerde mevcut Osmanlı mirasına ilişkin resimler gösterildi. Prof. Dr. İbrahim Coşkun, Allah tasavvurunun düşünce dünyasında daima ele alınan bir mevzu olduğuna, ancak bu tasavvurlar arasında yer yer farklılıklar olduğuna değindi. Filibeli Ahmed Hilmi'nin ise vahdet-i vücûd anlayışını önceleyen bir Allah tasavvurunu eserlerine yansıttığını ifade etti. Yrd. Doç. Dr. M. Necip Yılmaz ise kelâm, felsefe, tasavvuf ve tarih gibi bir çok alanda eser kaleme alan Filibeli Ahmet Hilmi'nin sadece o devirde değil sonraki dönemlerde de tesirinin büyük olduğunu ifade ettikten sonra kaleme aldığı eserler bağlamında materyalizme yönelttiği eleştirilere değindi. Oturumun sonunda, Doç. Dr. Qani Nesimi, Osmanlı'nın son döneminde Arnavutluk'ta yaşamış olan ve Arnavutluk'un bağımsızlık ilanından sonra bölgedeki entelektüel sınıfın bir temsilcisi olarak anılan Arnavut Ekrem Bey Vlora'yı dönemin siyasi ve kültürel olayları ışığında tanıtmaya çalıştı.

Altıncı oturumun başkanı Prof. Dr. İlyas Çelebi idi. İlk konuşmacı Prof. Dr. Fikret Karaman, Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmesinin ardından Bulgaristan'da kalan Türklerin kimliklerini muhafaza adına Osmanlı harfleriyle çıkardıkları "Medeniyet" Gazetesi'ni tanıttı. Gazete, önce *Din-i İslam Müdafileri Cemiyeti* tarafından sonra da *Nüvvab Medresesi*'nde görevli Yusuf Şinasi, Hafız Yusuf, Salih Ahmed, Yusuf Ziyaeddin Ezheri, Osman Seyfullah (Keskiöğlü) ve Ahmed Davudoğlu gibi ilim adamlarının desteğiyle yayınlanmıştır. Doç. Dr. Rıdvan Canım, 1877-78 arasında yapılan ve daha çok "93 Harbi" olarak bilinen Osmanlı-Rus Savaşları'nın Balkanlarda neden olduğu yıkımı ele alan Hüseyin Raci Efendi'nin *Tarihçe-i Vak'a-i Zağra* adlı eserini tanıttı. Yrd. Doç. Dr. Muhammet Altaytaş ise modern dönemde önemi layıkıyla kavranamamış olan vatan kavramına vurguda bulunarak Mehmet Akif'in eserlerinde öne çıkan vatan, millet ve tarih şuurunu dile getirdi. Altaytaş, vatan sevgisinin neredeyse imandan bir cüz olduğunu dile getirdi. Yrd. Doç. Dr. Rıdvan Özdiñ ise kelâm, tasavvuf ve felsefe gibi alanlarda eserler kaleme alan Hersekli Arif Hikmet'in 19. Asırda Batı etkisiyle dinî düşüncede gerçekleşen değişim ve dönüşüme dair düşüncelerini ortaya koymaya çalıştı. Gelecekte de iki ülke arasındaki ilişkilerin her alana teşmil edileceğini umduğunu dile getirdi.

Yedinci Oturum, Prof. Dr. Metin Yurdağür başkanlığında gerçekleştirildi. Doç. Dr. Sabri Tefvik Hammam, Türk ve Mısır halkları arasındaki dostluğun uzunca bir geçmişe sahip olduğunu, yalnızca siyasî alanda değil edebiyat alanında da etkileşimlerin söz konusu olduğunu ifade etti. Bu bağlamda Yahya Kemal'in şiirlerinin Arapça tercümelerinin neden olduğu ilgiye değindi. Öğr. Gör. Djuneis Nureski, 14. Yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlıların Makedonya'ya girişiyle medrese ve tekkelerde bir çok alim ve sanatkarın yetiştiğini ifade ettikten sonra Divan şairleriyle alakalı malumat sağlayan şuaara tezkirelerinde Makedonya'da yetişmiş olan mutasavvıf Divan şairlerinden bahsetti. Yrd. Doç. Dr. Necdet Şengün, Edirne'nin Balkanlara açılan bir kapı işlevine değindikten sonra Babaeski, Tekirdağ, Eski Zağra, İbrail, Ergeri Kesri (Kesriye) gibi Balkan şehirlerinde kadılık ve kadı naipliği görevlerinde bulunmuş bir şair olan Nazîr İbrahim Gülşen'yle alakalı malumat verdi. Daha sonra söz alan Yrd. Doç.

Dr. Ramadan Doğan, Makedonya'daki Türk kültürünün önemine değindikten sonra Üsküp'te bulunan Millî Kütüphanedeki Türkçe cönklerden bahsetti. Bu cönklerde şiirleri yer alan şairlerden Niyâzî-i Mısrî'nin şiirlerinin diğer şairlere oranla daha fazla olduğuna değinen Ramadan Doğan, Niyâzî-i Mısrî'nin bu cönklerde geçen 15 ilahisini şerh etti. Oturumun sonunda Yrd. Doç. Dr. Abbas Jahjai, çeşitli sanat dallarının içinde buldukları toplum ve coğrafyanın izlerini taşıdığını vurguladıktan sonra genel olarak mûsikînin dinî kaynaklı olduğunu, bu bağlamda Türk mûsikîsinin de kültürün nakli anlamında başat bir rol üstlendiğini ve Makedonya'da etkisinin son zamanlarda belli oranda hız kazandığını ifade etti.

9 Mayıs 2014 Cuma günü gerçekleştirilen sekizinci oturum, Prof. Dr. Mesut İdriz yönetiminde gerçekleştirildi. İlk konuşmacı Doç. Dr. Arif Aytekin, Balkanlar ve Anadolu'da ortak paydayı oluşturan inançla alakalı olarak dinî bilgilerin aktarılmasında ilmihallerin önemini dile getirdi. Sultan II. Abdülhamid Dönemi'nde basılan ve Osmanlı topraklarının tamamına ulaşan *Mısraklı İlmihal*'in Trakya ve Balkanlardaki Müslüman nüfus üzerindeki etkilerinden bahsetti. Doç. Dr. Lindita Khanari (Latifi), Arnavutluk'ta Balkanların İslam'ı benimsemesiyle paralel olarak İslamî terminolojinin de oluştuğu ve bu terminolojinin zamanla gündelik dile geçişini örneklerle sunmaya çalıştı. Prof. Dr. İrfan Morina, Osmanlı Devleti'nin siyaset, iktisat, kültür vb. alanlarda Balkanlardaki izlerine değindikten sonra bu izlerin zamanla bir miras hâlini aldığını ve Sırbistan'ın bu mirastan büyük pay alan bir ülke olduğunu ifade etti. Ardından söz alan Prof. Dr. Adem Apak, Osmanlı'nın son devrinde felsefe, edebiyat ve tarih alanlarında kapsamlı eserlere imza atan Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi'nin *İslam Tarihi* adlı eseri temelinde yalnızca siyasi tarihin değil ayrıca sosyal ve kültürel unsurların da büyük yer tuttuğunu ifade ettikten sonra Ahmed Hilmi'nin bilhassa tarih metodolojisi hakkındaki görüşlerine yer verdi.

Prof. Dr. Ahmet Günşen'in başkanlığında gerçekleşen Değerlendirme Oturumu'nda Prof. Dr. İlyas Çelebi, Prof. Dr. Numan Aruç ve Doç. Dr. Necdet Ünal sempozyumla alakalı genel değerlendirmelerde bulundular. Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı Doç. Dr. Necdet Ünal, sempozyu-

mun oldukça verimli geçtiğini ve Prof. Dr. Mesut İdriz ile Amir Pašić'in Kâbe'ye bakan köprüler başlıklı sunumunda olduğu gibi daha önce fark edilmemiş kimi hususların dinleyenleri memnun ettiğini dile getirdi. Sempozyum, İSAV Başkanı Prof. Dr. Ali Özek, İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin Sarıoğlu ve Rektörümüz Prof. Dr. Yener Yörük'ün kapanış ve teşekkür konuşmalarıyla sona erdi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 500 yılı aşkın bir süre Balkanlardaki yönetiminin bir neticesi olarak, farklı etnik ve dinî kökenlere mensup birçok topluluğun ortak bir eseri olan ve izleri hâlâ devam eden engin bir birikim ortaya çıkmıştır. Özellikle mimarî alanında, Osmanlı'nun Balkanlardaki izleri birer kanıt niteliğindedir. Balkanlarda yetişmiş olan Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal, İsmail Hakkı Bursevî, Filibeli Ahmet Hilmi, Ahmet Cevdet Paşa, Matrakçı Nasuh, Sokullu Mehmet Paşa gibi çok sayıda âlim, mütefekkir, sanatkâr da Osmanlı düşüncesinde derin bir etki bırakmıştır. Etkileri hâlâ müşahede edilen bu şahsiyetlerin yetişmesinde düşünce, eğitim ve sanatın önemini ortaya koymak adına bu ve benzeri programlar, dinleyicilere farklı perspektiflerden bakma fırsatı sunmalarının yanı sıra bu ruhu ihya için yeni kapıların açılması imkanını da sağlamaktadır. "Uluslararası Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar Sempozyumu" da bu idealden hareketle, Balkanlarla aramızdaki tarihi ve kültürel bağların hatırlanması amacı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

